

Зоран Пешић Сиџма

СИГНАЛИ ВРЕМЕНА

Шта је време?

Данас је чист безобразлук постављати овакво питање. Сто година је прошло од када се теорија релативности, кроз подмукло дело мангупа-научника Алберта Ајнштајна, неприметно увукла у свакодневни живот. Зашто *подмукло*? Ајнштајнова теорија укинула је могућност кретања бржег од светлости, укинула је наду брзог путовања између звезда.

Поштапалицом *све је релативно* оправдава се сваки узлет и посрнуће човеково.

У Нишу се одржава у организацији ПМФ-а међународни научни скуп. Расправљају се актуелна, базична питања на која је усмерена пажња физичара у свету: простор и време на веома малим растојањима.

Хоћемо ли размишљати о времену? Сетимо се Бранислава Петронијевића и његове анализе три главне теорије о суштини времена:

1) *Време је посебно биће које постоји поред реалних ствари; оно садржи те ствари и омогућава њихову узастопност и њихове промене, иако ипак промене могу да се замисле као оно што само у времену проишче.*

2) *Време није посебно биће које постоји поред реалних ствари, које би омогућавало њихове промене; оно није ништа друго до сама узастопност самих реалних догађаја, дакле, сам однос реалних ствари, уколико су оне даје узастопно.*

3) *Ништа је време посебно биће поред реалних ствари ништа њихов однос, већ је оно субјективна форма оцажања a priori, која може да еџисџира само као предџави сходна форма схваћања субјекта који садржи емџирџко-реалне садржаје свесџи.*

(Бранислав Петронијевић *Начела мейѿафизике*, прва свеска, први део, стр. 145, БИГЗ, Београд, 1986)

Читају ли савремени физичари Петронијевића?

У часопису *Градина* некада смо могли да прочитамо:

Нек у сношају звезда и времена усїламїи моје чело. (Мирољуб Тодоровић *Пуїовање у Звездалију*, *Градина* број 1, страна 9, 1967)

Данас нам готово романичним изгледа повезивање науке и поезије. Од тих времена измениле су се и наука и поезија. Наука је постала нераскидиво технолошка, а поезија некористан говор у јавности, маркетиншка глупост. Време је подмукло: чини да се сва наша настојања, ратови, усхићења, градитељства, меланхолије... избришу под тежином вечности. Све ће нестати кроз неколико милијарди година када Сунце нарасте у црвеног цина и прогута планету (И *Планейу* Мирољуба Тодоровића) И чему та наша настојања, ратови, усхићења, градитељства, меланхолије...?

Када си млад не схваташ какво је то путовање кроз време: живот! Све је обећавајуће а недочватно. И нада, и стрепња, и снови, све што лежи у почетку и има мирис зоре на крају јесени када се помеша дим сувог лишћа које гори и пара сувог леда. Ту је мирис грубе одлучности да се кроз све продре, све то у знатижељном полету, невино и препотентно; а неумерено расејавамо снагу, бескорисно се троши енергија против ветра. Касније, када научимо да користимо снагу ветра, када живот штедљиво цедимо кроз олуке практичног смисла, чини нам се да смо закаснили. Да смо изнова млади знали бисмо како да не проћердамо живот. То искуство које нас згази, па схватимо како смо могли боље да осмислимо живот, увек касно долази. А није касно. Пред нама је увек онолико времена колико нам Бог поклони. То није мало.

Добро је да понекад сумирамо шта смо све у животу урадили. У овом броју *Градине* испитујемо време сигнализма. Приредио је Мирољуб Тодоровић блок текстова, визуелних песама, критика, историографског материјала о сигнализму. Некако су почеци сигнализма, нарочито у својој првој фази сцијентизма и космизма, везани за Ниш, за *Градину*. Можемо опет да читамо у *Градини* број 2 за 1967. годину текст Веселина Илића *Аванїардни їесник Мирољуб Тодоровић*. Први број интернационалне ревије *Сїнал* финансиран је од стране *Градине* 1970. године. Појавиле су се и прве критике у Нишу. Како звучи данас текст Димитрија Миленковића *Нови часоїис Сїнал - Поезија или блеф* (Народне новине, субота, 23. јануара 1971) или текст Саше Хаѿи Танчића *Сїнал - їоезија, иїак, није наука* који је објављен у *'68 лисїу младих*, број 62, од 26. 02. 1971, или касније (1982) физистичко

одређивање наспрам сигнализма (реч испред сигнала) у Физистичком Манифесту...

На корицама *Градине* број 10 и колор испред блока о сигнализму су колажи Мирољуба Тодоровића. Читајте, гледајте, размишљајте о сигнализму.

Време поезије? Данас је чист безобразлук говорити о времену поезије. Да ли је икада такво време постојало? Да ли ће у будућности експлодирати реч и моћне шифре људских осећања премостити међузвездане пустоши или очврснути у вечности интелегентних компјутера? Поезија данас: упућена малобројним, скромним искушеницима, посвећеницима, бескомпромисним борцима за слободну мисао, маргиналним заљубљеницима у живот... У овој *Градини* читајмо Целана, Теобалдија, Шаламуна, Грабовца, Јовановића, Бокеринија, Тасићеву, Митровића, Станимировића, Леонарда, Пангарића, Јовановићеву... Будите пажљиви: Понекад је само стих, моћна енергетска шифра, довољан да отвори врата времена.

Време стрипа у *Градини* заузео је Златко Ристић Паја (R.Z. Paја). Колор стране (изузев сигналистичке) илустроване су Пајиним радovima, а на крају часописа је и блок црно-белих. О Паји пише његов први сарадник на многим пројектима Зоран Ђирић. За један значајан део имиџа славног нишвилског јунака Магичног Ђире заслужна је и Пајина виртуозна стрип-имагинација. Пајин портрет у времену скицира наш стрип-теоретичар, критичар и антологичар Бранислав Милтојевић. Посебна посланица је Пајин духовит текст о ни мало виртуелним проблемима с РС-ем.

Време је иза нас. Време је пред нама. Док читамо *Градину* време стоји.